

14. OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA

14. OBJECTIUS DE QUALITAT PAISATGÍSTICA

El Conveni europeu del paisatge insta les diverses societats europees a definir uns objectius de qualitat paisatgística. Com a punt d'encontre entre les aspiracions de la ciutadania, l'opinió dels experts i les polítiques públiques en relació amb el paisatge, els objectius de qualitat paisatgística plasmen, de manera fidedigna i després d'un intens procés de consulta i participació pública, la meta final que una societat es marca en termes de millora dels seus paisatges. El mateix Conveni els defineix com la plasmació, per part de les administracions públiques, de les aspiracions de la col·lectivitat pel que fa a les característiques paisatgístiques del seu entorn. Els objectius de qualitat paisatgística responen a la pregunta, tan senzilla i complexa alhora, de «Quin paisatge volem?».

Més enllà de la incidència que tinguin en els instruments propis de la planificació territorial, urbanística o sectorial, els objectius de qualitat paisatgística també tenen la funció d'incrementar la consciència ciutadana en relació amb el paisatge. Els objectius de qualitat paisatgística han d'actuar de guia i de marc de referència no només per a l'administració, en qualsevol dels seus nivells, sinó també per al conjunt de la ciutadania, tant en l'àmbit del que habitualment s'entén per societat civil com en l'individual. Els objectius de qualitat paisatgística tenen, per tant, un rang estratègic i faciliten l'avenç cap a una nova cultura de la gestió i l'ordenació del territori que exigeix grans dosis de sensibilitat paisatgística per part de tots els agents que hi intervenen i de la societat en general.

Els catàlegs de paisatge de Catalunya que elabora l'Observatori del Paisatge són els principals instruments que preveu la Llei del paisatge per a la definició d'objectius de qualitat paisatgística a Catalunya. En els catàlegs de paisatge de Catalunya, els objectius de qualitat paisatgística sorgeixen dels atributs, valors i reptes identificats en els paisatges d'aquest àmbit territorial, després de recollir l'opinió dels ciutadans i dels principals agents socials i econòmics presents a cada territori. Aquests

Figura 14.1. Esquema de formulació d'Objectius de Qualitat Paisatgística

objectius es formulen també per a cadascun dels altres sis àmbits territorials de Catalunya i per a cada unitat de paisatge identificada en els mateixos catàlegs.

L'elaboració dels set catàlegs de paisatge ha posat de manifest l'existència d'un esquema clar de nivells de formulació dels objectius de qualitat paisatgística, així com de les propostes de mesures i accions:

Deu objectius de qualitat paisatgística per a Catalunya

De la llarga i variada llista d'objectius de qualitat paisatgística definits a mesura que s'han anat elaborant els catàlegs de paisatge, tant per a les set regions com per a cada unitat de paisatge, n'emerdeixen deu que fan referència a aspectes que són comuns a la major part de Catalunya; són els objectius de qualitat paisatgística per a Catalunya:

- Uns paisatges **ben conservats, gestionats i ordenats**, independentment de la seva tipologia (urbans, periurbans, rurals o naturals) i del seu caràcter.
- Uns paisatges **vius i dinàmics** -els existents i els de nova creació a través de la intervenció- capaços d'integrar les inevitables transformacions territorials sense perdre la seva idiosincràsia.
- Uns paisatges **heterogenis**, que reflecteixin la rica diversitat paisatgística de Catalunya i que s'allunyin de l'homogeneïtzació.
- Uns paisatges **endrecats i harmònics**, que evitin el desordre i la fragmentació.
- Uns paisatges **singulars**, que s'allunyin de la banalització.
- Uns paisatges que mantinguin i potenciïn els seus **referents i valors**, tangibles i intangibles (ecològics, històrics, estètics, socials, productius, simbòlics i identitaris).
- Uns paisatges sempre **respectuosos** amb el llegat del passat.
- Uns paisatges que transmetin **tranquil·litat**, lliures d'elements dissonants, de sorolls discordants i de contaminació lumínica i olfactiva.
- Uns paisatges que puguin ser **gaudits** sense posar en perill el patrimoni i la idiosincràsia.
- Uns paisatges que **atenguin la diversitat social** i contribueixin al benestar individual i social de la població.

Quinze objectius de qualitat paisatgística per a les Terres de l'Ebre

Per a les Terres de l'Ebre s'han formulat 15 objectius de qualitat paisatgística, coherents amb els 10 definits per a Catalunya, que es recullen en el mapa 12 de la cartografia general. El procés d'elaboració dels 15 objectius de qualitat paisatgística de les Terres de l'Ebre ha tingut en compte els resultats obtinguts en el procés de participació endegat en l'elaboració d'aquest Catàleg. Recullen, per tant, les aportacions realitzades pels agents entrevistats com a representants d'entitats socioeconòmiques i culturals relacionades, de forma directa o indirecta, amb la intervenció en el paisatge. També es fan ressò dels resultats dels grups de discussió organitzats, dels tallers territorials i dels tallers participatius de debat. Finalment, també recullen les opinions expressades per la ciutadania en el sondeig telefònic d'opinió i en la consulta que l'Observatori del Paisatge va realitzar a través de la seva pàgina web durant els mesos de maig i juny de l'any 2006 (tots els processos es descriuen en el capítol 2). D'aquesta manera es pretén assolir un dels reptes plantejats en el procés d'elaboració dels objectius de qualitat paisatgística: complementar la percepció col·lectiva del paisatge –de la societat actual i de la de temps passats– amb consideracions ètiques i tècniques basades en l'interès general.

Els atributs i les qualitats de cadascun dels paisatges caracteritzats i avaluats a través del treball de camp i de l'anàlisi paisatgística esdevenen bàsics a l'hora de plantejar els reptes paisatgístics i els objectius per a l'ordenació territorial de les Terres de l'Ebre i, en el marc d'un desenvolupament sostenible, cal que siguin considerats en els processos de disseny del conjunt de polítiques públiques.

L'estructura, les funcions i els valors del paisatge poden identificar-se a diferents escales d'anàlisi, en funció del detall amb el qual es treballi, però cada nivell escalar s'articula amb els nivells superiors i inferiors, de manera que el conjunt forma part d'una mateixa composició. Els objectius de qualitat paisatgística per a l'àmbit territorial de les Terres de l'Ebre s'adrecen a una escala mitjana (1:50.000), d'acord amb l'escala utilitzada en els plans territorials parcials (PTP) i en els plans directores territorials (PDT).

Tal com s'estableix en la Llei del paisatge, les recomanacions i les propostes del objectius de qualitat paisatgística, que per elles mateixes no tenen caràcter normatiu, seran precisades i incorporades en les directrius del paisatge previstes en el planejament territorial (art. 12, Llei 8/2005). En el cas de les Terres de l'Ebre, aquestes directrius ja s'han incorporat en l'aprovació inicial del Pla territorial Parcial efectuada el 31 de juliol de 2009.

Objectius de qualitat paisatgística per a les Terres de l'Ebre

- 1) Uns assentaments urbans amb un creixement ordenat, respectuós amb la seva singularitat, amb perímetres nítids, dimensionat d'acord amb les necessitats reals i que no comprometi el caràcter agrari dels espais circumdants.
- 2) Unes urbanitzacions endreçades i dotades d'elements de qualitat paisatgística.
- 3) Uns paisatges litorals gestionats integralment, amb unes intervencions dirigides a dotar-los de qualitat i de noves identitats, a la vegada que se'n millori l'accessibilitat per al gaudi i l'ús social amb respecte vers els valors naturals i estètics que contenen.
- 4) Uns paisatges naturals ben conservats, amb qualitat paisatgística, i que compaginin l'activitat agropecuària, l'extracció de recursos naturals i l'ús turístic i de gaudi.
- 5) Unes construccions aïllades (magatzems agrícoles, granges, coberts d'eines, etc.) vinculats a la viabilitat de les explotacions agràries.
- 6) Unes infraestructures lineals (xarxa viària i ferroviària, conduccions de gas i d'electricitat...) integrades paisatgísticament i que no malmetin la continuïtat paisatgística i social del territori.
- 7) Uns espais periurbans més ordenats que aportin nous elements d'interès en el paisatge i contribueixin a millorar la imatge d'accés als nuclis urbans.
- 8) Unes àrees especialitzades (industrials, logístiques, comercials, de producció d'energia, de tractament, abocament de residus,...) ubicades en zones visuals no preferents o notòries i dissenyades (o redissenyades) tenint en compte els tractaments de façana i les tipologies edificatòries.
- 9) Uns parcs eòlics i fotovoltaics planificats amb visió de conjunt a escala regional i disposats en el paisatge en relació amb els seus elements configuradors.
- 10) Uns fons escènics de qualitat que mantinguin els referents visuals i identitaris de les Terres de l'Ebre.
- 11) Una xarxa de miradors i itineraris paisatgístics que posin en valor les panoràmiques més rellevants i permetin interactuar amb la diversitat i els matisos dels diferents paisatges de les Terres de l'Ebre.
- 12) Uns paisatges dels entorns fluvials, urbans i naturals del riu Ebre, de la resta de rius ebrencs, i del conjunt de barrancs i rieres, que conservin els seus valors i siguin accessibles per a

activitats de gaudi respectuós.

- 13) Un paisatge del Delta de l'Ebre vinculat a la conservació, gestió i revalorització del conreu de l'arròs, de la xarxa de camins, canals i recs, del patrimoni arquitectònic, així com altres valors naturals, històrics, estètics i simbòlics que aquest espai conté.
- 14) Un paisatge conformat per la pedra seca i per mosaics agroforestals i agraris, productiu i conservat com a referent estètic i identitari de les Terres de l'Ebre.
- 15) Una arquitectura vinculada als paisatges de secà i de regadiu tradicional, a les construccions defensives i a les construccions religioses, dotant-los d'un contingut i significació territorial i paisatgística.

En el següent capítol (capítol 15) es presenta la proposta de mesures i accions que han d'ajudar a assolir aquests objectius en l'àmbit de les Terres de l'Ebre.

Figura 14.2. Límit nord del nucli urbà d'Amposta. El manteniment d'uns límits urbans clars, com en aquest cas, doten al paisatge d'un equilibri que cal preservar.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 1

Uns assentaments urbans amb un creixement ordenat, respectuós amb la seva singularitat, amb perímetres nítids, dimensionat d'acord amb les necessitats reals i que no comprometi el caràcter agrari dels espais circumdants.

Les Terres de l'Ebre han estat habitades des d'abans del paleolític i posteriorment per ibers, romans, àrabs, etc., fet que ha donat lloc a un divers patrimoni arquitectònic i urbà. En aquest sentit, cal destacar els nuclis antics de Tortosa, Vilalba dels Arcs, Batea, Sant Carles de la Ràpita, o el Cap de la Vila de Miravet; els nuclis urbans d'Arnes, Horta de Sant Joan, Tivissa o l'Ametlla de Mar; els cellers modernistes de Gandesa i el Pinell de Brai; el Poble Vell de Corbera d'Ebre; el Lligallo del Ganguil o el Lligallo del Roig, entre d'altres.

El paisatge urbà emergeix del mosaic de formes, línies, textures, colors i percepcions que el procés urbanitzador ha generat en els pobles i ciutats. El centre històric, els eixamples, els polígons residencials, les ciutats-jardí, els barris d'autoconstrucció, els creixements suburbans, els antics nuclis mariners i portuaris, etc., presenten unes morfologies i unes tipologies constructives característiques, que reflecteixen tant el període històric en què van ser executats com les problemàtiques urbanes a què devia fer front el projecte. En aquest sentit, les Terres de l'Ebre es caracteritzen per un conjunt de poblacions que mantenen uns patrons d'assentament singulars i que constitueixen un valuós patrimoni urbanístic. Són els següents:

- Nuclis encimbellats, és a dir, nuclis de morfologia orgànica en relació amb la topografia i de perfil elevat. Són Miravet (Cap de la Vila), Horta de Sant Joan, Arnes, Paüls i Tivissa.
- Nuclis pesquers, és a dir, nuclis de costa que mantenen la tipologia tradicional vinculada a la pesca. Són l'Ametlla de Mar, l'Ampolla, Sant Carles de la Ràpita i les Cases d'Alcanar.
- Nuclis-camí, és a dir, nuclis urbans que històricament han anat creixent al costat dels antics camins ramaders o lligallos. Són, entre altres, Campredó, Lligallo del Ganguil i Lligallo del Roig. També els nuclis que històricament han anat creixent al voltant de les carreteres, com Aldea, el Perelló i Corbera d'Ebre.
- Nuclis amb una trama ortogonal, és a dir, nuclis que s'estructuren al voltant d'una plaça central a partir de la qual sorgeixen els carrers que adopten una estructura quadriculada o en malla. Són, entre altres, Uldecona, els Reguers, Gandesa i Xerta.

- Nuclis disseminats, és a dir, nuclis que s'han format a partir d'un procés de densificació del poblament disseminat. Són els municipis de Deltebre i Sant Jaume d'Enveja. També els espais de poblament disseminat, formats per cases amb hort, situats a les corones dels nuclis urbans, com Tortosa i Roquetes.

No obstant això, aquest àmbit ha experimentat transformacions com a conseqüència del creixement dels nuclis urbans i el deteriorament i/o desaparició de les trames urbanes tradicionals, especialment als nuclis de població del tram baix del riu Ebre (Tortosa, Roquetes, Amposta, Deltebre), del pre-Delta (l'Aldea, Camarles), i els situats al litoral (l'Ametlla de Mar, l'Ampolla, Sant Carles de la Ràpita), així com a les capitals interiors (Móra d'Ebre, Gandesa), i altres nuclis importants de població, com Uldecona o la Sénia.

A les Terres de l'Ebre, aquests nous assentaments urbans es desenvolupen a partir del creixement dels nuclis urbans ja consolidats històricament, o bé vinculats als creixements impulsats sota el paraigua del turisme, sobretot residencial, a les localitats ubicades al litoral, l'Ametlla de Mar, l'Ampolla, Sant Carles de la Ràpita, o les Cases d'Alcanar.

En aquest sentit, són aquests nuclis de les Terres de l'Ebre, situats en indrets estratègics o àrees de pas de vies de comunicació, que presenten un creixement urbà dinàmic i absorbeixen bona part de la nova població i activitat econòmica. Aquests assentaments s'han de regular prioritzant la compacitat (per reduir l'ocupació de territori i evitar la fragmentació territorial i paisatgística), el manteniment de fronteres nítides en el paisatge i l'ordenació adequada de les perifèries.

Figura 14.3. Moltes urbanitzacions de les Terres de l'Ebre estan mancades de criteris paisatgístics a l'hora de plantejar-ne la seva ubicació i integració en l'entorn. A la imatge, nova urbanització al municipi de l'Aldea.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 2

Unes urbanitzacions endreçades i dotades d'elements de qualitat paisatgística.

Des de la dècada dels anys 70 i 80 del segle XX, les urbanitzacions han experimentat un procés de creixement més o menys continuat a les Terres de l'Ebre, que a l'entrar el segle XXI s'ha accelerat, concentrant-se principalment a l'entorn dels paisatges més atractius (sobretot de la costa, però també dels Ports, així com de les planes litorals), i a l'entorn de la conurbació de Tortosa-Roquetes.

Algunes d'aquestes urbanitzacions, sobretot les més antigues (com les Tres Cales o Sant Jordi d'Alfama, a l'Ametlla de Mar), es varen desenvolupar en absència de planejament urbanístic, «colonitzant» àmplies extensions de territori. Actualment presenten un aspecte desordenat i una manca clara de serveis. Si bé en un primer moment bàsicament estaven destinades a segona residència, la millora progressiva de les comunicacions ha afavorit que s'hi resideixi de manera permanent, sobretot pel que fa a sectors de població de la tercera edat.

Els orígens d'aquestes urbanitzacions litorals més antigues s'explicarien per la construcció de l'autopista AP-7 durant la dècada de 1970, que acostà aquestes terres tant a la gran conurbació barcelonina com al centre d'Europa (aquest tram de litoral es troba just a una jornada de viatge en cotxe del centre del continent).

Al litoral, en general, la majoria de les urbanitzacions s'han anat desenvolupant de manera poc coherent amb l'estructura territorial del conjunt de les Terres de l'Ebre; així doncs, en el marc del planejament urbanístic vigent, cada municipi, cada consistori ha anat permetent, majoritàriament, la urbanització de les seves primeres línies de costa, conformant *de facto* un *continuum urbà* que s'estén al llarg de tot el front litoral continental.

Al Delta de l'Ebre, la situació és diferent, ja que la declaració de parc natural de tot el front litoral deltaic a mitjans de la dècada de 1980, va tallar qualsevol procés d'urbanització, a excepció de les dues urbanitzacions ja construïdes amb anterioritat, l'Eucaliptus (al municipi d'Amposta) i Riumar (al municipi de Deltebre).

La demanda de segona residència per part de la població de les Terres de l'Ebre explicaria algunes de les urbanitzacions existents al litoral, i estaria directament relacionada amb l'aparició de la urbanització el Mascar situada al massís dels Ports.

Un altre tipus d'urbanització serien les situades vora la conurbació Tortosa-Roquetes, com les de la Simpàtica, Sant Josep de la Muntanya, Seminari, a llevant del nucli de Tortosa, o els Xalets de les Crevetes, a la carretera dels Reguers, i la Torre de Gil, al municipi de Roquetes, que funcionarien

com a primera residència de sectors de població amb major poder adquisitiu, que van a la recerca d'espais menys densificats, amb majors superfícies, més lluminositat i millor qualitat del paisatge.

La tradicional absència d'una planificació urbanística més rigorosa, unida a la manca de disciplina i control urbanístic, ha fet que moltes de les urbanitzacions existents a les Terres de l'Ebre presentin, en general, un aspecte desordenat i poc integrat en el paisatge preexistent.

A les Terres de l'Ebre les urbanitzacions es concentren bàsicament:

- Al litoral continental:

- Ametlla de Mar: Calafat, Calafató, Sant Jordi d'Alfama, Tres Cales, al nord; i Roques Daurades, l'Estany, l'Hidalgo, els Racons, Punta de l'Àliga, al sud
- El Perelló: Perellomar
- L'Ampolla: Cap Roig, el Baconer, los Pinets
- Alcanar : La Pau, Serramar, Montsià Mar, Solimar, Montecarlo, Selma, el Camp de Tir i Maricel

- Al pre-Delta:

- L'Ampolla: Ampollamar, el Roquer, Mirador del Delta
- L'Aldea: Mirador de l'Ebre

- Al litoral deltaic:

- Deltebre: Riumar
- Amposta: L'Eucaliptus

- A les planes litorals:

- El Perelló: lo Racó dels Teixons
- Ampolla: Ulldellops, camí del Furoner
- Alcanar : la Selleta

- A l'entorn de la conurbació Tortosa-Roquetes:

- Tortosa: la Simpàtica, Sant Josep de la Muntanya, Seminari
- Roquetes : Xalets de les Crevetes, carretera dels Reguers, la Torre de Gil
- Aldover : el Pla de les Illes

- A la muntanya:

- Alfara de Carles: el Toscar, el Mascar (una part dins el municipi de Roquetes)

Figura 14.4. Els espais litorals que s'han preservat del procés urbanitzador representen un atractiu tant per als habitants de l'àmbit de les Terres de l'Ebre com de fora. Mantenir el màxim nombre d'espais com aquest de la imatge, la Cala de l'Estany Podrit a l'Ametlla de Mar, és un objectiu prioritari.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 3

Uns paisatges litorals gestionats integralment, amb unes intervencions dirigides a dotar-los de qualitat i de noves identitats, a la vegada que se'n millori l'accessibilitat per al gaudi i l'ús social amb respecte vers els valors naturals i estètics que contenen.

El litoral continental (no deltaic) de les Terres de l'Ebre ha esdevingut, des de la segona meitat del segle XX, un espai d'atracció de la població i d'activitats econòmiques diverses, entre les quals destaca, especialment, el turisme. Fet que ha comportat una ocupació progressiva de tota la primera línia de costa per part d'edificacions i infraestructures que donen servei a l'activitat turístic-residencial. Malgrat tot, la intensitat de la urbanització no ha estat tan forta com en altres indrets del litoral català, a causa principalment del fet que en aquests trams de litoral no són habituals les grans platges d'arena, sinó que hi predominen les petites cales que s'originen al llarg dels discrets penya-segats característics d'aquest tram de costa.

A grans trets, es pot comprovar que aquesta ocupació urbana del litoral és generalitzada en pràcticament tot el front litoral continental. Avui dia, a les Terres de l'Ebre, és molt complicat poder observar conreus propers a la línia de costa, i els espais naturals es limiten a petits fragments envoltats per infraestructures i urbanització. Només en el sector comprès entre la desembocadura del barranc de Santes Creus (Ametlla de Mar) i la platja de Santa Llúcia (el Perelló), es conserva un tram més o menys significatiu de litoral no excessivament alterat per la urbanització, tot i que les infraestructures viàries de comunicació (corredor ferroviari del mediterrani i autopista AP-7) el condicionen fortament, a la vegada que són les causes que n'han limitat la seva urbanització.

D'altra banda, les façanes marítimes posseeixen un gran valor paisatgístic i identitari a causa de la singularitat de les formes de relleu, els usos del sòl i les instal·lacions i edificacions de caràcter històric, cultural i etnogràfic construïdes a primera línia de costa (fars, llotges, passejos marítics, instal·lacions portuàries, etc.). Però en aquestes façanes marítimes es percep un procés d'homogeneïtzació, sobretot en les tipologies constructives dels edificis que ocupen la façana litoral. Aquestes són molt uniformes, despersonalitzades i estan molt poc integrades en l'imaginari paisatgístic de la població, amb les excepcions dels nuclis antics de cada assentament (com en el cas de l'Ametlla de Mar o de Sant Carles de la Ràpita).

Els camins de ronda, d'altra banda, són uns elements excel·lents de valorització del paisatge litoral. Els camins i senders que ressegueixen la costa s'han popularitzat arreu, en ser en molts indrets l'única forma de poder gaudir d'àmplies vistes sobre el litoral, cada cop més difícils d'obtenir a causa de la intensa urbanització que ha sofert l'espai costaner durant les darreres dècades. També faciliten el contacte directe amb els elements naturals del paisatge litoral, gairebé absents en les àrees

més urbanes, la relació entre paisatges litorals diversos (platges urbanes, espais naturals, paisatges rurals, miradors, etc.), a més d'altres funcions de tipus recreatiu, cultural i educatiu. En el tram de costa que va des de l'Ampolla fins al límit nord del municipi de l'Ametlla de Mar, per exemple, permet resseguir el litoral a través del GR-92, que circula a tocar del mar.

A través de l'aprovació del Pla Director Urbanístic del Sistema Costaner (PDUSC) l'any 2005, es determinen una sèrie de prescripcions sobre els espais del litoral que no han sofert un procés de transformació urbanística significatiu, és a dir, dels sòls no urbanitzables i urbanitzables no delimitats, així classificats pels Plans d'ordenació urbanística municipals, en la part que es trobin inclosos dins de l'àmbit dels PDUSC, és a dir, fonamentalment la franja de 500 m. Així doncs, en l'àmbit del litoral continental (no deltaic) de les Terres de l'Ebre, el PDUSC va detectar una sèrie d'espais que complirien aquestes característiques:

Ametlla de Mar	Barranc de Calafat Cala Sant Jordi Cala Nova Platja de l'Estany de Tort Platja de l'Estany Barranc de l'Àliga – Barranc de l'Estany Platja de cala Moros i Racó de Garretes
Perelló	Lo Molar
L'Ampolla	Barranc del Baconer – Cap Roig Barranc del Furoner – Barranc del Baconer
Alcanar/Sant Carles de la Ràpita	Serra Mar
Alcanar	Montsià Mar La Martinenca Solimar Fàbrica de ciment Corredor nord Corredor sud La Fonda Granja de Grau La Punta Camí de Viral Lo Mas d'en Galos sud Camí de Bequera El Marjal Platja del Camaril nord Platja del Camaril Riu de la Sénia

Figura 14.5. Paisatges naturals com els del Clot de l'Hospital, als Ports, han de preservar-se per tal de mantenir una elevada qualitat paisatgística.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 4

Uns paisatges naturals ben conservats, amb qualitat paisatgística, i que compaginin l'activitat agropecuària, l'extracció de recursos naturals i l'ús turístic i de gaudi.

Els espais naturals constitueixen els nodes principals de la matriu ecològica que configura el sistema d'espais oberts. En l'àmbit territorial de les Terres de l'Ebre, en les àrees de relleu muntanyós, la matriu està constituïda bàsicament per espais forestals, i els camps de conreu i els assentaments formen taques discontinües disperses en aquest teixit de predomini forestal.

Per contra, en els sectors planers i amb sòls més fèrtils es dona la situació inversa: es produeix un predomini de l'espai agrícola amb els romanents dels espais forestals disposats en clapes, sovint formant mosaics agroforestals.

Els paisatges naturals han de mantenir una certa continuïtat i cal evitar-ne la fragmentació. Representen, a més d'un gran valor natural i paisatgístic, àrees de gaudi de la natura i del paisatge per la població de les Terres de l'Ebre. En aquest sentit, els corredors o vies verdes poden jugar un paper clau en la connectivitat biològica i social i la descoberta del paisatge, atès que proporcionen espais per a l'oci de la població urbana.

A les Terres de l'Ebre els grans espais naturals es localitzen a les àrees de muntanya. En un nivell més concret, es pot esmentar que les grans masses forestals i els hàbitats i les espècies de més valor biogeogràfic es localitzen a l'eix orogràfic que va des dels Ports fins al Montsant (al Priorat, ja fora del present àmbit d'estudi), pel braç interior (Serres de Pàndols-Cavalls, Serra del Tormo) i fins a la Serra de Llaberia, i pel braç litoral (Serres de Cardó-Boix, Muntanyes de Tivissa-Vandellòs).

Fora d'aquests corredors orogràfics destaquen altres espais naturals com el litoral del Delta de l'Ebre, els marges del riu Ebre, les Serres de Montsià-Godall, isolades entre les Planes del Baix Ebre-Montsià i el litoral mediterrani, els fondos de la Pobla de Massaluca i Riba-roja d'Ebre, als Costers de l'Ebre, i la Plana de Sant Jordi, al Litoral del Baix Ebre.

Finalment, a la línia de costa continental es mantenen reductes d'hàbitats naturals característics dels penya-segats, així com restes de zones humides pròpies d'aquest àmbit litoral com són les cales, configurant espais naturals de petites dimensions (alguns dels quals se citen en l'objectiu de qualitat paisatgística 3).

Figura 14.6. Les construccions aïllades en sòl no urbanitzable, com la de la imatge als Burgans, formen part del paisatge ebrenc. En molts casos son utilitzades com a segona residència, tot i que els darrers anys s'hi ha fixat primeres residències. En les restauracions o reconstruccions hauria de primar el criteri d'harmonització en el paisatge, seguint les tipologies constructives tradicionals i mantenint els espais agrícoles circumdants.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 5

Unes construccions aïllades (magatzems agrícoles, granges, coberts d'eines, etc.) vinculats a la viabilitat de les explotacions agràries.

Els territoris rurals i agrícoles de les Terres de l'Ebre acullen un conjunt ampli i molt divers de construccions rurals aïllades en sòl no urbanitzable, des de masos i cabanes tradicionals fins a moderns coberts de maquinària, granges, etc., així com també altres usos impropis com naus, fàbriques, etc.

Les Terres de l'Ebre presenten uns paisatges agraris amb tres tipologies d'edificació aïllada tradicional que les possibles noves construccions han de respectar:

- Construccions aïllades en paisatges de pedra seca. Patró present a les zones de l'Altiplà de la Terra Alta, Costers de l'Ebre, vessants de les Serres de Cardó-Boix, els Burgans, Litoral del Baix Ebre, sectors de la Plana del Baix Ebre-Montsià i les Serres de Montsià-Godall, associat als patrons paisatgístics dels mosaics agroforestals amb conreu de vinya i/o olivera.
- Construccions aïllades en paisatges de terrasses fluvials i vessants adjacents. Patró d'assentament històric de les zones de regadiu de la Cubeta de Móra i dels nuclis urbans de Tortosa, Jesús, Roquetes, Vinallop, Campredó, Amposta, Bitem, Tivenys, Aldover, Xerta i Benifallet, caracteritzat per la presència de cases de residència temporal i/o residència estable amb hort situades a les terrasses fluvials de l'Ebre.
- Construccions aïllades del Delta de l'Ebre. El patró d'assentament històric del Delta inclou l'edificació de barraques aïllades d'habitatge temporal i estable als municipis de Deltebre i Sant Jaume d'Enveja.

Mentre als sectors de muntanya més abruptes i agrícolament marginals, aquestes construccions es troben en un procés de deteriorament i degradació, amb tot el que això implica de pèrdua de patrimoni, als sectors més planers i del litoral, més dinàmics tant des del punt de vista agrícola com turístic, hi ha un procés de rehabilitació i reconversió de les construccions, en alguns casos, i de realització de noves construccions, en altres.

En aquests territoris planers i litorals, una part important de les construccions aïllades han estat mantingudes (rehabilitades en alguns casos i reconstruïdes en altres) per part de la població local com a segona residència, representant una peculiaritat d'aquest territori. Aquest costum és dona sobretot al Delta de l'Ebre, a les Terrasses Fluvials de l'Ebre i Vessants de Tivenys-Coll de l'Alba sobretot a l'entorn de Tortosa i Roquetes, així com al litoral del Baix Ebre i als Burgans.

Els darrers anys, però, s'ha detectat un fenomen que en funció dels indrets comença a ser destacable. Es tracta de l'adquisició d'aquestes construccions per tal de fixar-hi la primera residència. Aquestes rehabilitacions i/o reconstruccions puntualment han introduït tipologies constructives (cobertes i paraments, volums, codis cromàtics, materials utilitzats, etc.) poc integrades en l'entorn, a l'utilitzar materials i criteris de baixa qualitat paisatgística, més pròpies del sòl urbà i que distorsionen els atributs essencials del paisatge rural de les Terres de l'Ebre.

Pels seus efectes en el paisatge, caldria extremar la qualitat dels projectes i les garanties d'autorització de les noves edificacions, construccions o instal·lacions aïllades en el territori, afavorint preferentment l'harmonització de les rehabilitacions o reconstruccions, així com el manteniment del caràcter agrícola de la finca. Aquest manteniment de l'espai agrícola permetria la conservació del paisatge (així com de la biodiversitat), alhora que representaria un factor de seguretat passiva davant els incendis forestals reduint-ne el risc.

Figura 14.7. Infraestructures lineals, com les autopistes i les vies de ferrocarril del Litoral del Baix Ebre que es veuen a la imatge, van ser executades sense tenir en consideració l'afectació sobre el paisatge. Caldrà, doncs, emprendre un seguit d'actuacions per minimitzar-ne l'impacte paisatgístic i millorar-ne la connectivitat ecològica i social.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 6

Unes infraestructures lineals (xarxa viària i ferroviària, conduccions de gas i d'electricitat,...) integrades paisatgísticament i que no malmetin la continuïtat paisatgística i social del territori.

Les infraestructures lineals –xarxa viària i ferroviària, conduccions de gas i d'electricitat, línies telefòniques i de telecomunicacions aèries- a causa dels seus requeriments de traçat i connexió (sovint independents de les referències del territori perceptible) són una potencial intrusió en el paisatge, agreujada per la seva dimensió física. El paisatge associat a les infraestructures lineals a les Terres de l'Ebre sovint es presenta de manera desordenada, discontinua i deslligada dels sistemes territorials preexistents, interferint sovint en la connectivitat ecològica, i sense cap tipus d'integració en el paisatge que les envolta.

Més enllà de la fragmentació paisatgística, les infraestructures lineals tenen sovint un fort impacte negatiu en termes de qualitat del paisatge visual, que augmenta en proporció directa a les dimensions de la infraestructura i a la superfície de la conca visual afectada, i és especialment important (des del punt de vista de la percepció social) quan aquestes infraestructures són molt visibles.

Moltes carreteres comarcals i locals de Terres de l'Ebre segueixen el trajecte d'antics eixos viaris. Amb el pas del temps s'han anat adaptant als nous sistemes de transport que havien de transitar-hi, però conserven, en la seva majoria, el traçat original i trajectòries semblants, així com elements arquitectònics d'elevat valor patrimonial. Són les següents: la T-723, la TV-7232, la TV-7333, la TV-7231 (des de Vilalba dels Arcs fins Faió), la TV-7411, la T-703, la T-731, la TV-3032, la TV-3031, la TV-3111, la T-311, la T-324/N-230, la TV-3021, la T-301, la TV-3421 i la TV-3313.

Ara bé, el sector litoral de les Terres de l'Ebre, al ser un territori de pas, es veu afectat per les infraestructures de comunicació, tant de la xarxa viària com ferroviària, de la qual, especialment en el cas del corredor ferroviari, no se'n veu correctament servida i beneficiada. A les Terres de l'Ebre aquest tipus de paisatge es presenta sobretot a:

- Entre la conurbació Tortosa-Roquetes i l'Aldea, on les infraestructures viàries, especialment la C-42 entre l'Aldea i Tortosa, fragmenten el paisatge agrícola i urbà.
- El corredor litoral entre l'Ametlla de Mar i l'Ampolla, a través del qual transcorren, a tocar de la línia de costa, l'autopista AP-7 i el corredor ferroviari del Mediterrani.
- L'entorn d'Amposta, que es caracteritza per una relativa alta densitat d'infraestructures viàries (Autopista AP-7, N-340, C-12) i ferroviàries (corredor ferroviari del Mediterrani).

Les infraestructures lineals han de permetre mantenir la connectivitat ecològica i paisatgística (que inclou la connectivitat de caràcter social, reduïda sovint per elements que, per la seva ubicació, dimensions i forma, impedeixen, compliquen o posen en risc l'accés dels ciutadans al medi que els envolta).

També és important tenir present que les infraestructures viàries, per sí mateixes, actuen com a autèntics miradors dels paisatges quotidians, estiguin o no ordenats. Els paisatges visibles des de les infraestructures viàries i ferroviàries són, de fet, els paisatges més vistos i això justifica un tractament acurat tant d'aquests eixos com del paisatge circumdant. En l'objectiu de qualitat paisatgística 11, en aquest capítol, s'especifiquen quines són les vies que exerceixen aquesta funció.

Finalment, les esteses de línies elèctriques són un element habitual en els paisatges de Catalunya, sobretot en les àrees vinculades a altres infraestructures energètiques. Sovint creuen espais de gran interès natural i zones de gran exposició visual, com carenes i canvis de rasant, provocant un impacte visual considerable. L'existència de diversos sistemes de generació elèctrica a les Terres de l'Ebre, juntament amb el fet que es tracta d'un territori cruïlla entre Catalunya, el País Valencià i l'Aragó, ha fet que siguin nombroses les infraestructures lineals que creuen aquest territori, en totes direccions. Concretament, a les Terres de l'Ebre es comptabilitzen una quinzena de línies elèctriques d'alta tensió repartides per tot el territori. A aquestes infraestructures cal afegir també el gasoducte Barcelona-Bilbao-València, que creua el territori des de Tivissa fins a la Terra Alta, i des de Tivissa fins al Montsià passant pels Burgans i el Baix Ebre.

Figura 14.8. Els espais periurbans, com aquest a entrada de la C-12, haurien de regenerar-se per tal de millorar la seva qualitat paisatgística.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 7

Uns espais periurbans més ordenats que aportin nous elements d'interès en el paisatge i contribueixin a millorar la imatge d'accés als nuclis urbans.

El creixement urbà porta associat, quasi sempre, l'aparició d'elements construïts en els límits entre l'espai urbà consolidat i els espais que el voregen, normalment espais agrícoles o forestals. Es tracta d'elements que el sistema urbà «expulsa» del centre (per molèsties, per excessiu consum de sòl, o per la mateixa necessitat d'algunes d'aquestes construccions d'estar prop de les vies de comunicació). A aquestes construccions, s'hi sumen altres situacions, com ara abocadors de runams, camps erms a l'espera de ser «colonitzats» pel sistema urbà, etc.

Els espais periurbans estan constituïts per sòls amb valor estratègic per garantir la connectivitat paisatgística en àrees molt fragmentades pel pas d'infraestructures de mobilitat i/o per la localització en aquests àmbits d'àrees construïdes de diferent superfície i densitat com construccions residencials, polígons industrials o comercials, complexos recreatius, etc.

Com a conseqüència d'aquestes dinàmiques, els paisatges existents en els accessos als nuclis urbans es troben en un procés permanent de transformació. En general, es tracta d'uns paisatges caracteritzats per la manca de coherència pel que fa a tipologies constructives, a la disposició dels elements sobre la trama urbana, i a la imatge de la localitat en qüestió. En aquest sentit, és un paisatge estèticament poc interessant, en el qual es juxtaposen solars buits colonitzats per la vegetació ruderal amb conjunts d'edificis generalment poc atractius (magatzems, dipòsits, naus industrials i comercials). També s'hi troben plafons publicitaris de grans dimensions situats en tot el traçat de les principals vies d'accés als nuclis urbans, sovint abandonats o en desús. Són uns paisatges que proporcionen una imatge uniforme i repetitiva, fent que el paisatge d'entrada a diverses poblacions sigui similar arreu. La situació no millora amb el pas del temps, ans al contrari, tot i la pèrdua d'imatge que comporta per les poblacions afectades i el corresponent impacte sobre la percepció que els ciutadans i visitants tenen dels nuclis urbans.

Aquests fenòmens són especialment significants entorn dels assentaments grans i mitjans de les Terres de l'Ebre com a les perifèries de la conurbació Tortosa-Roquetes-Jesús, l'Aldea, Amposta, Sant Carles de la Ràpita, Deltebre, i Alcanar, i en menor mesura a les perifèries de les poblacions de l'Ametlla de Mar, Ulldecona, la Sénia, Móra d'Ebre, o Santa Bàrbara, així com en general, al llarg dels eixos de comunicació del litoral conformats per la C-42, l'AP-7, la N-340 i la C-12 entre Tortosa i Amposta, i a la vora dels assentaments urbans del litoral continental, des de l'Ametlla de Mar fins a l'Ampolla i des de Sant Carles de la Ràpita fins a Alcanar.

A la franja litoral que s'estén des del municipi de l'Ametlla de Mar fins a l'Ampolla, entre el corredor d'infraestructures (format per l'autopista AP-7 i la via ferroviària) i el mar, la disposició caòtica en l'espai d'urbanitzacions i eixamples urbans ha conduït a una dispersió del sòl urbanitzat que segueix una dinàmica d'ocupació de tot l'espai disponible entre la línia de costa i el traçat de les esmentades infraestructures. La fragmentació del sistema d'espais oberts és molt intensa i ha afectat paisatges d'interès especial com els paisatges agrícoles de l'olivera i el garrofer, de gran valor agrícola, cultural i estètic.

Figura 14.9. Les àrees especialitzades existents a les Terres de l'Ebre, com el polígon industrial Catalunya Sud que es pot veure a la imatge, han d'emprendre mesures de reducció del seu impacte visual així com altres millores per a la seva integració paisatgística.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 8

Unes àrees especialitzades (industrials, logístiques, comercials, de producció d'energia, de tractament, abocament de residus,...) ubicades en zones visuals no preferents o notòries i dissenyades (o redissenyades) tenint en compte els tractaments de façana i les tipologies edificatòries.

La implantació d'àrees especialitzades d'activitats acostuma a tenir uns efectes intensos en la transformació del paisatge a causa de la seva localització, dimensió i/o imatge, que poc tenen a veure amb la lògica de formació dels assentaments urbans que s'hi han integrat històricament. Generalment es disposen al llarg de les vies de comunicació i accessos a les poblacions, a la recerca de l'accessibilitat, major sòl disponible, i major notorietat, i han esdevingut un element característic del paisatge periurbà dels principals nuclis urbans de les Terres de l'Ebre (així com en altres àrees de Catalunya).

La proliferació d'aquests espais construïts és negativa en termes d'ocupació del territori i de manteniment dels valors del paisatge, perquè fragmenta el paisatge, confon la frontera entre sòl urbà i no urbanitzable i genera espais de confusió on s'alternen usos comercials, residencials i productius sense una ordenació planificada. La linealitat d'aquestes estructures esdevé, en molts casos, una barrera per a la mobilitat dels ciutadans així com també per a la fauna.

Sovint, l'interior dels polígons es troba poc cuidat, quan aquest és un aspecte que milloraria les condicions diàries dels seus usuaris i, de retruc, la imatge de l'empresa, convertint-se en un valor afegit.

A les Terres de l'Ebre destaquen els àmbits següents:

- Polígon electroquímic de Flix.
- Complex nuclear d'Ascó.
- Polígons terciaris de l'accés a Tortosa per la C-42.
- Polígon Catalunya Sud a la sortida de l'Aldea per la C-42.
- Polígon industrial de Campredó.
- Polígons industrials i terciaris (Tosses i Oriola) a Amposta.

- Polígon de la indústria de la fusta de la Sénia.

- Polígon industrial de l'Ametlla de Mar.

- Macroabocador de RSU de Tivissa.

Caldrà tenir especialment en compte la integració paisatgística dels nous sectors d'activitat econòmica de Camposines (la Fatarella-Terra Alta), amb 50 hectàrees, i el Molló (Móra la Nova-Ribera d'Ebre), amb 36 hectàrees, així com les reserves de sòl de potencial interès estratègic que la proposta de Pla Territorial Parcial de les Terres de l'Ebre fa a l'Aldea-Camarles (735 ha), Alcanar (150 ha), i Móra la Nova (90 ha).

Cal avançar cap a uns paisatges en què els polígons industrials i comercials estiguin al màxim de concentrats, i no dispersos en el territori. A més, procurar prioritzar uns polígons industrials i comercials que, per la seva mida, alçada, ubicació o aspecte de les seves naus no impliquin una interferència visual significativa amb l'entorn; dissenyats de manera que permetin la connectivitat ecològica i paisatgística del territori, i amb qualitat paisatgística intrínseca pel que fa a les edificacions, la xarxa viària interna i la distribució de les zones verdes i la vegetació.

Cal, també, restituir els valors paisatgístics a aquells llocs on s'han perdut per causa de processos de degradació sovint motivats per certes activitats, com ara extraccions abandonades, abocadors o instal·lacions obsoletes, sobre els quals cal actuar promovent la seva gestió o transformació.

Figura 14.10. La construcció de parcs eòlics a les Terres de l'Ebre hauria d'incloure en la seva concepció i projecte aspectes compositius i d'ordre.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 9

Uns parcs eòlics i fotovoltaics planificats amb visió de conjunt a escala regional i disposats en el paisatge en relació amb els seus elements configuradors.

La instal·lació de parcs eòlics i fotovoltaics per a la producció d'energia elèctrica constitueix un dels principals eixos de la política energètica de la Generalitat de Catalunya pels propers anys en l'àmbit de la lluita contra el canvi climàtic i, en conseqüència, resulta un factor globalment positiu pel medi i una oportunitat de desenvolupament pel territori.

La presència en el territori de parcs eòlics comporta la modificació dels perfils careners, associada a la ubicació dels aerogeneradors als punts més favorables al vent, i planteja l'exigència d'aplicació de criteris paisatgístics als projectes d'aquests tipus d'instal·lacions

A les Terres de l'Ebre actualment hi ha sis parcs eòlics en funcionament (PEBESA, Colladetes I i II, Calobres, Ecovent-Tortosa, Tortosa, Les Comes) amb un total de 160 aerogeneradors; un en construcció (Vilalba dels Arcs), amb 10 aerogeneradors, i 26 projectes més en diferents fases de tramitació, amb uns 430 aerogeneradors. Tots aquests projectes s'han tramitat individualment, sense analitzar l'incidència paisatgística global, especialment allà on hi ha projectada una alta densitat d'aerogeneradors, com és el cas de la Terra Alta.

Tots aquests projectes de parcs eòlics, als quals caldria sumar-hi altres projectes de parcs fotovoltaics no quantificats que s'estan tramitant a les Terres de l'Ebre, constitueixen una incidència sobre el paisatge que ha generat un notable i intens debat social, especialment al voltant dels indrets on estan projectats. Un dels principals impactes paisatgístics que comporten aquestes instal·lacions és, en el cas dels parcs eòlics, que solen situar-se (i projectar-se) en carenes i espais elevats força visibles, i les alçades dels aerogeneradors sobrepassen els 100 m, de manera que gairebé sempre estan interferint sobre els fons escènics. Pel que fa als projectes de parcs fotovoltaics, aquestes ocupen molt de sòl.

En general, el debat social bascula, no al voltant de la idoneïtat d'aquestes energies i la seva presència, considerada bàsica per tots els sectors implicats, sinó al voltant de l'excessiva concentració de parcs en determinades zones que pot comprometre altres valors, usos o potencialitats, o bé al voltant de l'ocupació de sòl que signifiquen.

Figura 14.11. Fites i fons escènics, com el que conforma el nucli de Tivissa amb la serra calcària al fons, s'haurien de preservar d'actuacions que en desvirtuessin la seva percepció.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 10

Uns fons escènics de qualitat que mantinguin els referents visuals i identitaris de les Terres de l'Ebre.

El territori de Terres de l'Ebre manté unes perspectives paisatgístiques (perfils de poblacions, perfils topogràfics, fons escènics) que posen en valor la diversitat, la particularitat, la bellesa, la història i el significat dels seus paisatges. És important mantenir un paisatge que conservi, recuperi i posi en valor aquests referents visuals i identitaris més notables.

Són fites del paisatge els nuclis urbans, els elements construïts, les formacions geològiques diferenciades,... que, per la seva ubicació –encimbellada, en una plana, en carena,...- i pel seu valor, constitueixen components clau de les imatges del territori. Els fons escènics configurats per l'orografia i la vegetació complementen aquesta imatge i li donen base. Aquests fons escènics tenen un eminent valor paisatgístic tant des del punt de vist simbolicidentitari com estètic, per la qual cosa requereixen d'un tractament paisatgístic especial.

A les Terres de l'Ebre s'han identificat les següents fites i fons escènics:

Amb valor simbolicidentitari:

- **Perfils emblemàtics:** els Ports, serres de Pàndols i Cavalls, serres de Cardó-el Boix, serra del Montsià i serra del Tormo.
- **Serres:** serra de la Fatarella, la serra dels Pessells, la muntanya de Santa Bàrbara, la serra del Tormo, la serra de Llaberia, les muntanyes de Tivissa-Vandellòs, les serres de Cardó-el Boix, i la serra del Montsià.

Amb valor estètic:

- **Perfils emblemàtics:** els Ports, serres de Pàndols i Cavalls (vistes des de la Terra Alta), serres de Cardó-el Boix (vistes des de Tortosa), serra de Montsià (vista des de l'ermita de la Pietat, a la serra de Godall) i serra del Tormo.
- **Formacions vegetals i roca:** Montsagres d'Horta i de Paüls, les Roques de Benet, la Mola de Catí o les gúbies del Regatxol (als Ports); Roca Blanca (Serres de Montsià-Godall); crestes de les serres de Cardó-el Boix; crestes de les serres de Pàndols i Cavalls; la serra del Crestall; l'estret de Barrufemes; els Borjos de Tivissa; i els cingles de la serra del Montalt.

- **Elements monumentals històricoculturals:** castell de Miravet, celler modernista del Pinell de Brai, celler modernista de Gandesa, castell de la Suda, torre de la Carrova, torre de Campredó, molí d'oli del Sindicat Agrícola d'Ulldecona, ermita de la Verge de la Pietat, santuari de la Fontcalda, convent de Sant Salvador d'Horta, balneari de Cardó, castell de Sant Jordi d'Alfama.
- **Nuclis encimbellats:** Miravet, Horta de Sant Joan, Arnes, Tivissa, Paüls.
- **Conjunts monumentals històriconaturals:** castell i Cap de la Vila de Miravet; conjunt de la muntanya de Santa Bàrbara i el convent de Sant Salvador d'Horta; monestir-balneari de Cardó i tretze ermites de la vall de Cardó (entre elles la de la Trinitat, la de l'Àngel i la de Sant Onofre o de la Columna); santuari de la Mare de Déu de la Fontcalda i els seus voltants; el Poble Vell de Corbera d'Ebre; la Suda i les muralles de Tortosa; el castell d'Ulldecona, i l'ermita de la Pietat (Ulldecona).
- **Geoformes:** lo Tormo, Agulla de Bot, Pas de l'Ase, Santa Magdalena, mola del Perelló, la Llena, roca del Migdia, la Picossa, Tossal Gran, tossa del Morral, Rocamala, la Falconera, muntanya de Santa Bàrbara, la Moleta (faixes del Grau), serra dels Corral, Montsagre d'Horta, Montsagre de Paüls, la Moleta (serra dels Corral), roques de Benet, moles del Don, rases del Maraco, barranc dels Estrets, punta de l'Agulla, roca Foradada, punta del Capello, mola del Boix, punta de la Boinaca, morral de Cabrafeixet, la Creu de Santos, mola de Catí, mola Castellona, la Caramella, mola Porquera, los Pallers, lo Castell de l'Erossa, morral de Catinell, la Joca, lo Portell, la Foradada, les Feixes Tancades.

Figura 14.12. Els miradors de paisatge, com aquest al Castellet de Banyoles (Tivissa), haurien d'integrar-se en una xarxa de miradors i esdevenir una forma de sensibilitzar a la població sobre els valors del paisatge.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 11

Una xarxa de miradors i itineraris paisatgístics que posin en valor les panoràmiques més rellevants i permetin interactuar amb la diversitat i els matisos dels diferents paisatges de les Terres de l'Ebre.

L'àmbit de les Terres de l'Ebre presenta diversos enclavaments i recorreguts des d'on es gaudeix d'àmplies panoràmiques dels diversos paisatges. Constitueixen punts d'observació, interpretació i educació en els valors del paisatge i solen coincidir amb fites topogràfiques (serres, tossals, colls,...), edificacions de caràcter religiós o històric (ermites, poblats ibers, castells,...), sectors elevats dels nuclis urbans o fins i tot marges de carreteres de la xarxa viària secundària o local. La conversió d'aquests indrets en miradors i la creació d'una xarxa integrada de miradors pot esdevenir una oportunitat per a la promoció turística i una de les formes més efectives de sensibilitzar la població sobre els valors del paisatge. Destaquen per les àmplies panoràmiques paisatgístiques que ofereixen o per la singularitat d'aquells paisatges que es poden contemplar:

- Mont Caro
- Ermita de Sant Cristòfol
- Cap Roig
- Castell i església de Santa Maria de Paüls
- Tossal d'Engrilló
- Balneari de Cardó
- Mare de Déu de coll de l'Alba
- Castell de la Suda
- Carretera C-12 (Eix de l'Ebre), km. 28
- Carretera C-12 (Eix de l'Ebre), km. 32
- Carretera C-12 (Eix de l'Ebre), km. 44
- Àrea de Medi Ambient de Godall

- Mas de Barberans
- Ermita de Pallerols
- Poblament ibèric de la Moleta del Remei
- La Foradada
- Torre de la Carrova
- Ermita de la Pietat
- Sagrat Cor
- Ermita de Santa Magdalena de Berrús
- Lo Calvari
- Poblament ibèric del Castellet de Banyoles
- Castell de Miravet
- Castell Nou
- Ermita i jaciment de Sant Miquel
- Carretera C-12 (Eix de l'Ebre), km. 75
- Les Paumeres
- Cota 705-Monument a la Pau
- Coll del Moro
- Castell de Sant Joan d'Algars

Les principals rutes, motoritzades i no motoritzades, per a l'observació i gaudi dels paisatges de les Terres de l'Ebre ofereixen una visió dinàmica del paisatge que permeten copsar els elements més rellevants de cadascun d'ells. Els itineraris motoritzats, que transcorren principalment per carreteres

de la xarxa viària i, en algun cas, per camins i pistes forestals o rurals en un estat acceptable per a la circulació, permeten contemplar una àmplia varietat de paisatges. Els itineraris no motoritzats, per la seva banda, permeten fixar-se en els detalls i els elements menuts presents en els paisatges, afavorint una contemplació més reflexiva sobre els paisatges observats.

De les rutes motoritzades, en sobresurten:

- Eix de l'Ebre, entre Amposta i Maials
- Entre Caseres i Falset
- Entre Alcanar i l'Almadrava
- De la Pobla de Massaluca a Riba-roja d'Ebre
- Des del coll de les Paumeres a Riba-roja d'Ebre
- Del coll de la Torre al Molar
- Del Molar a Garcia
- De Tivissa a la N-420
- De Llaberia al coll de Fatxes
- Des del Mas del Molló fins el coll de Fatxes
- Des del coll de Fatxes fins la plana de Sant Jordi
- Des del Perelló fins l'Almadrava
- Del Perelló a Rasquera
- Entre Móra d'Ebre i Benissanet
- De la T-333 a la capçalera del barranc de les Lloses
- Del riu Ebre a Gandesa
- De Rasquera al balneari de Cardó
- De Remolins a Tivenys
- De l'Aldea a Tortosa
- Rutes pel Delta de l'Ebre
- Des d'Alcanar a Sant Joan del Pas
- Des d'Uildecona al Turó dels Masets
- De la Sénia a Sant Joan del Pas
- De la Sénia a Roquetes
- De la Sénia a Vinallop
- De Roquetes a Montcaro
- D'Horta de Sant Joan a La Franqueta
- De Xerta a Paüls
- De la Fonteta a Prat de Comte
- De Bot a Prat de Comte
- De Gandesa a Horta de Sant Joan
- De Batea a la Fatarella
- De Gandesa a la Pobla de Massaluca
- D'Horta de Sant Joan a Arnes
- D'Horta de Sant Joan a Caseres
- De Batea a Pinyeres

De les rutes no motoritzades en sobresurten:

- Via Verda de la «Val de Zafán»
- Camí de Sant Jaume de l'Ebre
- Via Augusta
- GR-92
- GR-192
- GR-7
- GR-171
- GR-99, o camí de l'Ebre

En tant que els valors del paisatge s'aprecien a partir de la seva percepció, és un objectiu d'abast general facilitar l'accés dels ciutadans a aquells llocs on la percepció i la interacció amb el paisatge és més àmplia i suggerent.

Figura 14.13. Els paisatges dels entorns fluvials s'haurien de gestionar en base al manteniment i millora dels seus valors paisatgístics.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 12

Uns paisatges dels entorns fluvials, urbans i naturals del riu Ebre, de la resta de rius ebrencs, i del conjunt de barrancs i rieres, que conservin els seus valors i siguin accessibles per a activitats de gaudi respectuós.

La xarxa d'aigua del territori que comprèn els elements naturals i els artificials a cel obert que assoleixen una certa importància estructural és un component bàsic del paisatge, i com a tal ha de ser considerada i respectada. El paisatge que conforma el riu Ebre al llarg del seu recorregut és un dels elements amb més força identitària per a bona part de la població ebrenca, especialment per a les poblacions riberenques. Tot i aquesta estreta vinculació entre la població i el riu Ebre, aquest es troba actualment al límit de la seva funcionalitat ecològica, tant pel retrocés experimentat en el seu cabal com per l'empitjorament de la qualitat de les seves aigües.

Els marges del riu Ebre han estat poblats des de molt antic, llegant als actuals pobladors tot un extens patrimoni, físic i intangible, amb un alt valor històric, estètic i simbolicoidentitari, que es troba tant a l'interior dels nuclis urbans com a camp obert.

En els terrenys planers de la vora del riu (sobretot a la Cubeta de Móra i als Paisatges Fluvials de l'Ebre, i en menor mesura als Costers de l'Ebre), d'una alta fertilitat, s'ha conformat un paisatge agrari de regadiu que ha anat adequant al llarg del temps les infraestructures de captació i transport de l'aigua, per tal d'optimitzar els rendiments de l'activitat agrària. En el mateix sentit, s'han anat modificant els conreus d'acord amb la demanda del mercat, configurant en l'actualitat des de monoconreus de fruita dolça, a la Cubeta de Móra, fins a un heterogeni mosaic de cultius d'horta que combina cítrics i fruiters de fruita dolça així com alguns hivernacles, a la zona de les terrasses fluvials del tram final del riu i al pre-delta. En els terrenys propers als nuclis urbans, les zones pròximes al riu s'han anat transformant per l'ocupació urbanística, ja sigui amb finalitats residencials, industrials o de serveis.

Tot i que en general, no s'ha produït una massificació urbana a la vora del riu, aquest sí que actua com a element d'atracció per a determinades activitats que precisen l'aigua per als seus processos productius, com són el complex electroquímic de Flix, les centrals nuclears d'Ascó, la indústria paperera i la petita indústria química de Tortosa-Campredó. El riu, i el seu entorn, també actua com a element d'atracció per a la residència; en aquest sentit, s'ha anat produint un fenomen de residencialització disseminada (especialment al tram baix del riu), així com l'aparició de grans projectes d'urbanització (Finca de la Palma, a l'Aldea, o el projecte del camp de golf i urbanització de Vinallop).

Per altra banda, l'àmbit de les Terres de l'Ebre està articulat per diverses conques i subconques hidrogràfiques. Així doncs, hi ha la conca de les rieres meridionals (des de l'Ametlla de Mar fins a l'Ampolla i des de Sant Carles de la Ràpita fins Alcanar), la conca del Sénia (que inclou una estreta franja de l'extrem sud de la regió, i les subconques del riu Canaletes (sud-est de la Terra Alta), del riu Algars (sud-oest i est de la Terra Alta), i els trams finals de les subconques del Matarranya (nord-oest de la Terra Alta) i del Siurana (est de la Ribera d'Ebre). Aquestes conques, juntament amb el riu Ebre, han determinat en bona mesura la posició dels assentaments humans i han estat aprofitats històricament, allí on el recurs de l'aigua ho ha permès, per al regadiu agrícola dels territoris circumdants mitjançant la derivació en canals, sèquies i basses.

Igualment, també s'ha de considerar l'atractiu que posseeixen els cursos d'aigua i el seu entorn per al desenvolupament d'activitats de tipus recreatiu per part de la població.

Figura 14.14. El paisatge del Delta de l'Ebre s'hauria de conservar i gestionar a partir del manteniment del conreu de l'arròs i dels valors naturals, històrics, estètics i simbolicoidentitaris que aquest espai conté.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 13

Un paisatge del Delta de l'Ebre vinculat a la conservació, gestió i revalorització del conreu de l'arròs, de la xarxa de camins, canals i recs, del patrimoni arquitectònic, així com altres valors naturals, històrics, estètics i simbòlics que aquest espai conté.

La plana deltaica és el resultat de les aportacions sedimentàries del riu Ebre que, dipositant-se sobre la plataforma continental, ha anat guanyant terreny al mar Mediterrani. Es tracta d'un espai pràcticament pla, l'altura del qual no supera els cinc metres per sobre el nivell del mar. Fins a l'últim terç del segle XX, el delta augmentava la seva superfície mar endins, a raó d'uns 10 metres per any, tot adoptant una forma de punta de fletxa, de 330 Km². Tanmateix, la falta d'aportacions sedimentàries i una dinàmica litoral més agressiva han invertit el procés, retrocedint a una velocitat d'1 metre a l'any i posant en perill aquest espai.

El paisatge del Delta de l'Ebre és un paisatge cultural creat recentment, resultat d'una naturalesa modulada per les activitats humanes que s'hi han desenvolupat de manera intensiva al llarg dels darrers 100 anys, a partir de la construcció dels canals de regadiu de la dreta i de l'esquerra.

Els contorns marítics del Delta, així com alguns fragments interiors, estan constituïts per marjals, aiguamolls, maresmes, torberes o llacunes salobres, paisatges dominants del delta fins a principis del segle XX i considerats una zona marginal, i, des de 1984, conformant el Parc Natural del Delta de l'Ebre. L'interior de la superfície deltaica és constituïda per un monoconreu d'arròs, acompanyat dels seus sistemes de regadiu i els vials d'accés, així com per edificacions aïllades, ja siguin tradicionals, com les barraques i les casilles dels guardacanal, o més moderns, com magatzems de maquinària agrícola o sitges.

L'assentament dispers tradicional del Delta s'ha traduït actualment en la conformació d'un sistema d'assentament que se situa a mig camí entre el dispers i el compacte, com ho demostren el nuclis urbans de Deltebre, Sant Jaume d'Enveja, els Muntells, la Pallaresa, Balada, o el Poblenou, on arreu proliferen els habitatges de planta baixa amb parcel·la que sol ser utilitzada com a horta domèstica. A l'entorn del curs fluvial, on els terrenys són lleugerament més elevats que a la resta del Delta, és on s'han implantat aquests moderns assentaments urbans, així com els conreus amb una explotació més intensiva, com les hortes.

Més recents ja són els assentaments amb vocació turística, tot i que no reeixits, conformats per les

urbanitzacions l'Eucaliptus i Riumar.

El resultat de tota aquesta dinàmica ha estat la conformació d'un paisatge agrari de rics contrastos visuals al llarg de l'any, que es complementa amb uns paisatges litorals propis de les zones humides, i uns nuclis urbans extensius.

A més, el Delta de l'Ebre s'ha convertit en un símbol identitari de les Terres de l'Ebre, especialment per als habitants de les comarques del Baix Ebre i el Montsià.

Figura 14.15. Els mosaics agroforestals i agraris, com el de la imatge a l'Altiplà de la Terra Alta, caldria conservar-los i gestionar-los d'acord als valors estètics i identitaris que contenen.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 14

Un paisatge conformat per la pedra seca i per mosaics agroforestals i agraris, productiu i conservat com a referent estètic i identitari de les Terres de l'Ebre.

El paisatge dels mosaics agroforestals i agraris de secà, estructurats per la pedra en sec, és el resultat d'un procés d'evolució conjunta d'una pauta cultural i una pauta biofísica preexistent, superposades en un mateix territori. Després d'una llarga història d'ocupació del territori, s'han acabat transformant en conreus tots els llocs que així ho permetien: les planes, els fons de vall i, fins i tot, alguns vessants han estat romputs i convertits en espai agrícola, tot conservant rodals naturalitzats, més o menys extensos, en aquells indrets més complexos orogràficament.

El paisatge agrari de les Terres de l'Ebre respon en general a les característiques típiques del paisatge agroforestal mediterrani, conformat per un mosaic de conreus de secà (vinya, olivera, ametller, avellaner, garrofer i cereals) que ocupen els llocs de menys pendent –i amb presència quasi permanent de la pedra seca, en el 65% del territori- que s'intercala amb fragments, més o menys extensos, de matoll, bosc i bosquina, amb el traçat sovint sinuós de rieres o torrents.

L'heterogeneïtat d'aquest tipus de paisatges és, precisament, un dels seus valors principals, inherent a l'estructura en mosaic que els caracteritza. De la mateixa manera, la diversitat d'hàbitats, d'estructures, de textures, de canvis fenològics i de percepció que es produeixen en aquests paisatges els fa mereixedors d'una protecció especial.

És precisament aquesta heterogeneïtat el factor que explica l'àmplia varietat de conreus de secà present en aquestes terres, però també conreus de regadiu. Uns i altres conformen la riquesa i varietat de paisatges de Terres de l'Ebre. Així, s'han identificat cinc tipus de mosaics agroforestals i agraris:

- **Mosaics agroforestals de la vinya:** al Baix Priorat i a l'Altiplà de la Terra Alta on la vinya destaca, tot i anar acompanyada d'altres conreus de secà, com l'ametller i l'olivera.
- **Mosaic agroforestal dels fruiters de secà:** formats per una combinació de diversos conreus de secà, sobretot olivera i ametller. Es localitzen fragments d'aquest mosaic al nord de l'Altiplà de la Terra Alta, nord-oest de la Cubeta de Móra, sud del Baix Priorat, interior de Barrufemes, nord dels Burgans, i nord dels Vessants de Tivenys al coll de l'Alba.
- **Mosaic de fruita dolça amb conreus de secà:** localitzats a la foia d'Ulldecona, a l'interior de les Serres de Montsià-Godall, i sector sud-oriental de la Plana del Baix Ebre-Montsià.

- **Mosaic de cítric amb altres conreus:** localitzats als voltants de Jesús, Roquetes i la Raval de Crist, al sector de les terrasses del riu Ebre compreses entre Tortosa i Vinallop, i al sud de les Serres de Montsià-Godall, entre Ulldecona i Alcanar.

- **Mosaic d'horta i fruita dolça:** voltants d'Ulldecona i sud-oest de la Sénia.

Per altra banda, els monoconreus també són uns paisatges característics de les Terres de l'Ebre. Si bé s'associa el monoconreu a les noves tècniques agronòmiques i a processos de concentració parcel·lària, les Terres de l'Ebre disposen d'uns paisatges de monoconreu tradicional, representats sobretot pels conreus de l'olivera o vinya que s'han configurat al llarg dels darrers decennis. Els monoconreus identificats són:

- **Conreus d'olivera:** a les Planes del Baix Ebre-Montsià, als vessants litorals de les Serres de Cardó-Boix, a l'oest del Litoral del Baix Ebre, i en fragments dels Costers de l'Ebre. Els monoconreus d'olivera van acompanyats de marges de pedra seca canvians segons el tipus de pedra, tècnica constructiva i funció, així com de tot tipus d'elements arquitectònics auxiliars, com escales, cocons, aljubs, cabanes, barraques, etc.).

- **Conreus de vinya:** el paisatge de la vinya a les Terres de l'Ebre es pot observar plenament en dues àrees concretes, cadascuna amb la seva fesomia particular: al Baix Priorat i a l'Altiplà de la Terra Alta. El paisatge de la vinya va acompanyat sovint d'altres conreus arboris de secà, com l'olivera o l'ametller.

- **Conreus d'arròs:** localitzats al Delta de l'Ebre i al tram final del Paisatge fluvial de l'Ebre, conformen un dels paisatges més singulars de les Terres de l'Ebre i Catalunya. El model agrícola productiu basat en l'arròs ha generat un paisatge homogeni policromàtic concebut a partir de parcel·lacions més aviat petites separades per la xarxa de rec.

- **Conreus de cítrics:** localitzats principalment al sector central de les Planes del Baix Ebre-Montsià i sud de les Serres de Montsià-Godall, així com a les terrasses de Barrufemes i a les del Paisatge fluvial de l'Ebre. Es tracta d'un conreu monòton i poc variable al llarg de l'any, tot i que presenta unes lleugeres variacions cromàtiques interessants quan té el fruit madur a finals de tardor i hivern, i olfactivas quan floreix a la primavera.

Les Terres de l'Ebre presenten un conjunt de paisatges agraris constituïts per uns patrons morfològics harmònics que, pel seu gran valor cultural, han de continuar mantenint el seu caràcter. Són els següents:

- **Delta de l'Ebre**, solcat d'infininitat d'arrossars, on els camps d'arròs li confereixen una estètica característica i amb un ventall cromàtic que abasta gairebé tota la banda de verds i grocs, a part de potenciar la horitzontalitat del terreny. Són els nuclis de Deltebre, Sant Jaume d'Enveja, Balada, els Muntells, l'Eucaliptus, el Poblenou del Delta i Riumar.
- **Foia d'Ulldecona**, terreny enfonsat entre dues serres on l'existència d'una zona endorreica fa que l'aigua sigui relativament abundant, i hi estigui potenciada l'agricultura de regadiu que es presenta amb uns patrons nítids que representen les estructures parcel·làries i els diversos tipus de conreu que hi ha. En forma part el nucli d'Ulldecona.
- **Terrasses fluvials** des del pas de Barrufemes fins a Amposta, amb terrasses fluvials de diversos conreus de regadiu (hortes, cítrics i fruiters de regadiu), amb una estructura agrícola ben ordenada i amb diversitat cromàtica al llarg de l'any. En formen part els nuclis de Tortosa, Jesús, Vinallop, Campredó, Amposta, Bitem, Tivenys, Aldover, Xerta i Benifallet.
- **Cubeta de Móra**, amb conreus principalment de fruita dolça que componen un paisatge molt diferenciat de la resta de les Terres de l'Ebre amb colors i formes canviant al llarg de l'any. Són els nuclis de Miravet, Ginestar, Benissanet, Móra d'Ebre, Móra la Nova i Garcia.
- **Corredor Bot-Gandesa-Corbera**, una plana allargassada encabida entre les Serres de Pàndols-Cavalls i l'Altiplà de la Terra Alta, que presenta un mosaic agroforestal típic de la trilogia mediterrània, amb alternança de conreus de vinya, olivera, cereal i ametller, que destaca per la seva organització parcel·lària, amb diferents combinacions cromàtiques al llarg de l'any. En formen part els nuclis de Corbera d'Ebre, Gandesa i Bot.

Així mateix, alguns paisatges agraris són singulars pels seus valors extraordinaris:

- **Avellaners de la Fatarella**, on el fet que aquest conreu es presenta als voltants del nucli urbà és una peculiaritat en el conjunt de les Terres de l'Ebre, i on la variabilitat cromàtica de l'avellaner al llarg de l'any ofereix un paisatge canviant. En forma part el nucli de la Fatarella.
- **Cirerers de Paüls**, on el cultiu del cirerer de l'entorn d'aquesta població ha proporcionat una imatge singular a les Terres de l'Ebre. En forma part el nucli de Paüls.
- **Conreus en fons de barranc (fondos) d'olivera** de la unitat de paisatge Costers de l'Ebre i de vinya a les unitats Altiplà de la Terra Alta i Riberes de l'Algars, on les capçaleres de barrancs, quan encara tenen poca conca de recepció i aprofitant la major disponibilitat de sòl, són conreats

amb fruiters de secà abançalats amb marges de pedra en sec. Aquest aprofitament crea un mosaic on les línies dels marges, perpendiculars al llit del barrancs, van formant estructures reticulars repetides al llarg de les valls i contrasten amb els verds de les masses forestals que cobreixen el vessants. En formen part els nuclis de Batea i Caseres.

- **Cítrics dels Prats d'Alcanar**, on les plantacions es troben al sud de les Serres de Montsià-Godall. Són els nuclis d'Alcanar i les Cases d'Alcanar
- **Mosaic de cereal d'Arnes**, un paisatge escàs en el conjunt de les Terres de l'Ebre, que presenta un rerafons de primera magnitud, els Ports, i es combina amb altres conreus, com l'olivera, la vinya i l'ametller. En formen part els nuclis d'Arnes i Horta de Sant Joan.

Al llarg de la història, doncs, l'agricultura ha modelat el paisatge generalment mantenint els patrons bàsics que configuren els paisatges agraris, i creant la base per a un model social i cultural que presenta un fort lligam amb el seu medi i els seus elements més rellevants. No obstant això, el procés d'intensificació de l'agricultura durant les darreres dècades ha provocat transformacions importants en els paisatges agraris, motiu pel qual els mètodes de l'agricultura convencional han estat molt qüestionats.

L'espai agrari (agrícola, forestal i ramader) de les Terres de l'Ebre proporciona un fons paisatgístic que constitueix un component d'identitat principal del paisatge. Cal, per tant, fer compatibles el respecte dels seus valors com a bé paisatgístic d'interès públic i la seva funcionalitat agrària per tal que mantingui els trets bàsics de la seva fisonomia.

Figura 14.16. Els paisatges que contenen patrimoni històric, com la xarxa de torres de vigilància del riu i litoral ebrenc, caldria dotar-los d'un contingut i significació territorial i paisatgística.

OBJECTIU DE QUALITAT PAISATGÍSTICA 15

Una arquitectura vinculada als paisatges de secà i de regadiu tradicional, a les construccions defensives i a les construccions religioses, dotant-los d'un contingut i significació territorial i paisatgística.

Les Terres de l'Ebre va ser un indret on la presència ibera, islàmica, i dels ordes hospitaler i templer, va ser important. Així, el patrimoni que aquestes diverses cultures han deixat al territori és ben divers i repartit arreu: com ara els castells de Miravet, d'Ulldecona, les torres de la Carrova, del castell de Sant Jordi d'Alfama, els poblats ibers de Castellet de Banyoles (Tivissa), i la Moleta del Remei (Alcanar), etc.

Per altra banda, al llarg del litoral existeixen un seguit de torres defensives o de guaita que foren construïdes en el període modern, segles XVII i XVIII per garantir la seguretat davant els atacs comesos per corsaris que dominaven la costa de la mar de l'Ebre.

Les Terres de l'Ebre també compten amb un ric i divers patrimoni associat a les construccions religioses, com les ermites amb una forta devoció popular de Berrús (Riba-roja d'Ebre), la Fontcalda (Gandesa), ermita de la Pietat (Ulldecona), Sant Salvador d'Orta (Horta de Sant Joan), Sant Blai (Tivissa),..., o el conjunt d'ermites de l'entorn de l'antic monestir de Cardó.

Les Terres de l'Ebre també contenen un patrimoni associat a les construccions productives, conformat per masos, masies, restes d'alqueries islàmiques, infraestructures de regadiu, com per exemple les casilles dels guardacanal, i associat també a diversos patrons de poblament que vinculen història, territori i població de les Terres de l'Ebre.

Alguns de tots aquests elements, a més, constitueixen fites (veure objectiu de qualitat paisatgística 10) que formen part de les principals referències paisatgístiques de la població ebrenca.

Els paisatges associats a aquest patrimoni de les Terres de l'Ebre tenen un enorme valor històric, que il·lustra diverses etapes de la història de Catalunya, però també paisatgístic, amb llocs, monuments i nuclis amb valor cultural capaços d'influir de manera positiva en els entorns banals i desordenats i en la qualitat de vida de la població. Aquests dos aspectes justifiquen la necessitat de fomentar accions de restauració i valorització d'aquests paisatges, sense haver de congelar les seves dinàmiques, ja que contenen elements simbòlics i històrics vius i dinàmics (murs de pedra seca, torres, masos, ermites), que poden esdevenir nodes d'activitat cultural i punts d'aproximació a la realitat paisatgística pròpia, alhora que presenten un fort potencial turístic que pot contribuir a

dinamitzar les economies locals.

Els elements amb un alt valor històric formen part de l'imaginari paisatgístic del territori i participen en la creació de les identitats col·lectives. Es recomanen accions i estratègies per a la conservació, l'ordenació i la promoció turística d'aquells elements recollits en aquest Catàleg que posseeixen un alt valor històric, religiós o identitari, per tal de mantenir-los i que transmetin a les generacions futures llurs valors històrics i patrimonials, així com la seva herència simbòlica i immaterial.

De tots els elements citats, en destaquen els següents:

Castell	Castell de Carles / Castell d'Ulldecona / Castell de Coll de Som / Castell de Tenasses / Castellnou / Castell de Miravet / Castell de Mora / Castell de Sant Jordi d'Alfama / Castell de Sant Joan d'Algars / Castell d'Almudèfer
Torre de guaita i defensa	Tossal del Moro / Torre de la Vila Seca / Torre de la Campana / Torre de Riba-roja / Torre d'en Corder / Torre Abalari / Torre del Prior / Torre del Montsió / Torre de Sant Pere-Sant Felip / Torre d'en o / Torre d'en Morralla / Torre de la Petja / Torre de Soldevila / Torre del Mig Camí / Torre del Moro II (Pasqualet) / Torre de Burgar / Torre de la Carrova / Torre de Gassió / Torre de Codonyol / Torre del Moro I / Torre de Camin / Torre de Poques Salses / Torre del Coll de l'Alba / Torre de Fuxeron / Llotja de Campredó / Torre de Campredó / Torre de la Guardiola / Torre de l'Oriola / Torre de Sant Onofre / Torre de la Candela / Torre de la Burjassènia / Torre de la Rocacorba / Torre de Vinaixarop / Torre i poblament de la Fullola / Torre de la Granadella / Torre de Vellria (Jordà) / Torre de Gardell / Torre de Sant Joan / Torre de la Figuera / Torre de Cap Roig / Torre d'Oliver / Torre de l'Àliga / Torre del Tom / Torre de Salim
Edifici religiós	Convent de Sant Salvador / Ermita de la Verge de la Pietat / Ermita de la Petja / Ermita de Mig Camí / Ermita del Remei / Ermita del Coll de l'Alba / Balneari de Cardó / Església Castell
Edifici rural	Casa Gil / Mas del Bisbe / Mas d'en Gassol
Construcció hidràulica	El Pont dels Estretets / Assut de Xerta
Jaciment arqueològic	Poblat de la Punta de la Gessera / Poblat ibèric del Coll del Moro / Poblat i necròpolis de Santa Madrona / Poblat de los Castellans / Moleta del Remei / Poblat de la Coluga / Pla de les Sitges / Sant Jaume Mas d'en Serra / Poblat de l'Assut / Poblat Castellet de la Roca Roja / Necròpoli de Mianes / Necròpoli de Castellons / Necròpoli de l'Oriola / Necròpoli del Mas de Mussols / Poblat de los Tossals / Poblat de la Moleta Rodona / Poblat de Forn Teuler / Poblat de la Roca de les Bruixes / Poblat ibèric de Sant Miquel / Poblat de Castellet de Banyoles / Necròpoli del Bordissal

